

הִנֵּה לִקְחֹתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם
 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: יג כִּי
 לִי כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־
 בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה
 לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ חֲמִישִׁי יד וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי
 לֵאמֹר: טו פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית
 אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־

יִשְׂרָאֵל חֲלֹף כָּל בּוֹכֵרָא
 פְּתַח וּלְדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיְהוֹן מִשְׁמֵשִׁין קְדָמִי לְוִי:
 יג אֲרִי דִילִי כָּל בּוֹכֵרָא
 בְּיוֹמָא דְקַטְלִית כָּל בּוֹכֵרָא
 בְּאֶרְעָא דְמִצְרַיִם אֶקְדַּשְׁתִּי
 קְדָמִי כָּל בּוֹכֵרָא בְּיִשְׂרָאֵל
 מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא דִילִי
 יְהוֹן אֲנָא יי: יד וּמְלִיל יי עֵם
 מֹשֶׁה בְּמִדְבַר דְּסִינַי
 לְמִימְרָא: טו מְנֵי יַת בְּנֵי לְוִי
 לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
 לְזַרְעֵיהֶן כָּל דְּכוּרָא מִבְּר
 יֶרְחָא וְלַעֲלָא תְּמַנְנֹון:
 טו וּמְנָא יַתְהוֹן מֹשֶׁה עַל

תולדות אהרן כל בכור. בכורות ג.
 בישראל. בכורות ב. לי יהיו. שם ה. סבן
 חדש ומעלה. שם מט. ערכין יח:

חֲדָשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם: טז וַיִּפְקֹד אֶתֶם מֹשֶׁה

שפתי חכמים

ד ר"ל לפי שמאח בני ישראל משמע שהם היו ברשות בני ישראל וישראל היו נותנים לכהנים וזה אינו ועוד שהרי כתיב ואני הנה לקחתי את הלוי מתוך בני ישראל וגו' משמע שהקדוש ברוך הוא הוא הנותן לא בני ישראל. ועל זה פירש כמו מתוך כו': פ ואם תאמר והרי לעיל כתיב מבן חדש ומעלה משיצא מכלל נפלים הוא

והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: (יב) ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי כהן: מתוך בני ישראל. שיהיו ישראל שוכרין אותם לשירות שלי על ידי הזכרות זכיתי כהן ולקחתים תמורתם לפי שהיתה העבודה זכורות וכשחטאו צעגל נפסלו והלויים שלא עבדו עבודת כוכבים נצמרו תמתיים: (טז) מבן חדש ומעלה. משילא מכלל נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש. א"ר יהודה צ"ר שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הצטן שנאמר אשר ילדה אותה ללוי צמרים* עם כניסתה צפתח מצרים ילדה אותה ונמנית שצבעים נפשות מ שכתאמה מונה שצנונס לא תמצאם אלא שצעים חקר אחת והיא השלימה את המנין:

* גהון כו

אבן עזרא

(יב) לקחתי. מעלה גדולה ללויים: בכור. דבק אל פטר: והיו לי הלויים. מקודשים לי:
 (ג) כי לי כל בכור. והטעם כי גם הזכורים לי הם ציוס הכותי טעמו זמן וכן רבים: לי יהיו. טעמו לי הם ולי יהיו כי כל בכור מאדם יפדה וכן כל בכור הצהמה הטמאה:
 (טז) מבן חדש ומעלה. עד שזו המצוה או על קרוב מהמקום הראשון זה אל זה והמשכיל יצין:

רמב"ן

ד. וטעם וידבר ה' אל משה במדבר סיני. בעבור שהזכיר (פסוק א) ביום דבר ה' את משה בהר סיני, חזר ואמר כי לא היתה צואת הפקידה של הלויים בהר סיני, כי בחירת תולדות בני אהרן לבדם היתה בהר סיני ביום צותו על מעשה המשכן, אבל הלויים לא נצטוו בבחירתם בהר סיני, רק במדבר סיני באהל מועד כמו המצוה הנזכרת בבני ישראל:

כלום מתוך הדלחה כמה שעור פרוין הבן אע"פ שדלחה כרכא דכרתא הוא דאמר שדלגען שפרין מעין ה' סלעים ק' מעין ורב אשי קאי כותי' אפי' אני יודע לשער. פרוין הבן שאני יודע לכוין מעות שלהן עם מעות שלנו אוהו יותר גדול' ומירי רבינו אבי העזרי' זצ"ל כחב ראייתי בתשובות רבינו אורי' אמו"ר ל'פ' אלא מפרשי' שנינו לבני עירם כמטבע הציכר לים' במלת' דרב אשי' רבינו שלמה מנה של צווי הוצא: כמרינת צור דהסלע איבקה זוזים והוח במשקל הדב של משקל הברזל בקלוי' שני פשיט ומתנה למשקל הברזל' הפ"א ה' סלעים חמשים פשיט למשקל הברזל והפשיט של משקל הברזל בקלוי' פשיט קולני' פשיט ומניית פשיט ומעט יותר וכן רב עולה קרוב לחמשה דנינים קלני' עכ"ל' כתב מורי רבינו אבי העזרי' זצ"ל שמעתי מ"ר משה רבתי זצ"ל שאמר לו ר"ת' שכל העותן תבואה לפרוין בנו לפי חשבו' ד' סאן בסלע היינו עשרין סאן יוצא בבירור יודי חובתו שדרי' תבואה חדר' בול בארץ ישראל מכשאר ארצות ואמר בספ' (כתובות)° שהיראנו כד זהו ארבע סאן בסלע משמע שזה ה' שובע גדול נקרא כשארבעה סאן בסלע והעומק שאנו מודדין בו כפסח עשרין טרם שלש סאן כדמדתרמינן והעומק עשירית הוי' וקעמרא דין' עשרא בתלת סאן הוי' והנה י"ג עשרין ומעט יותר וזה ארבעה סאן וזו שוין סלע וכן תתן תבואה לכל סלע ומלע ידל חמש סלעים או כשעור דגמברת תבואה הואת ותן לכהן מעות' וכן עול לשער לפי שעת הול שרגיל להיות כזו' שפסחא אינה כולל יותר משעת הול שבא"י ולפ"י יתן לו מעות או תבואה ואם התבואה מתייקרת יחשוב החשבון כמה ה' עולה בשעת הול לפי מה שפירשו ויתן לו לפי חשבון מעות או תבואה או שוין עכ"ל' והגאונים כתבו כיצד פירק ליה מיתאי ליה ע"ל בתן ואמר לו אבי רבין הילך אלו דמים או תבשית זה או כגד זה ויהיה זה בני הכבוד פדיו מן' ובלבד שהיה בו שיה' חמש סלעים' הסלע יש לו ר' דמיים וכל דני' ר' מעות הרי יש סלע כ"ד מעות' המעה כ' פונדיוני' הרי יש לסלע מ"ח פונדיוני' והפונדיון יש לו כ' איסרון הרי יש לסלע צ"ו איסרון אשכ' יש לו שני סומסומין הרי יש לסלע קצ"ב סומסומין' סומסומין כ' קונטרין הרי יש לסלע ש"ד קונטרין' והקונטרין כ' פרוטות הרי יש לסלע תשס"ח פרוטות ומשקל הפרוטה כתיב השוערה' זו היא הפרוטה שאמרו תבנים' ארתת משמנה לאיסר' האשלקי עכ"ל:

הואל אח
הספיה
דל' ט"ז

כל בכור' ופי' רבינו שלמה מהיכן זכיותו בהן מתוך בני ישראל שהיו ישראל שוכנין אותן לשירות שלי' ע"י הבכורות וזכיותו בהם ולקחתים מהמתים לפי שהיתה עבודה בבכורות וכשהוא בעל נפסלו' הלוים שלא עבדו ע"ז נכחו דתתיהם עכ"ל' א"כ בשנה ראשונה נפסלו הבכורות מנפחה' ואני יודע' הנה מבושם פ' פרת ומאת' עד שלא דוק המשכן היו בכמות מותרות ועוד' בכורות משדוק המשכן נאסרו הבמות ועבודה. בבתיים. ופי' הבכורות' מפרש דבכורות שיצאו ממצרים קא מיירי' ר"א לומר כן בכורות שנולדו ממכר דבן שנה לא חוי לעבודה' ועתה הוי עבדו והלא נפסלו כשעשו הענין ושמצא לא נפסלו אלא בכורות ישראל אבל בכורות לוד' לא נפסלו שדרי' שכתב לוי לא עבדו ע"ז' והא דקתני עד שלא דוק המשכן היתה עבודה בכורות היינו בכורות שכתב לוי אע"פ שלא היו מרוע של ארץ שדרי' עיינין לא נתבחרן ארץ' משדוק המשכן היינו בניסן כשנה שני' ארדו בכורות ונתבחרן ארץ' היתה עבודה בו וכזרוע:

(תקל) אמר' ס"ב דבכורות' ולא מקרי בכור א"כ פטר את הרמס והיה בכור לזכרים ולנקבות ולולדות דהיינו שלא קדמו יצא דופן' הדין' מכלל הצריך לבלל כיצד קדש לו כל בכור יול אפי' נקבה כמשמע ח"ל ובר א' זכר יול אפי' נקבה לפניו ח"ל פטר רחם א' פטר רחם יול יצא [אחד] יוצא דופן בכור' פרשי' מכלל הצריך לפטר' שחבל צריך שיהיה הפרט עמו' מפרש הצריך לבלל שחפרט צריך שיהיה הכלל עמו כיצד קדש לו כל בכור' הך רישא לאו פירוש' דכלל הצריך לפטר הוא אלא מציעתא וספא' כל בכור כלל אפי' נקבות' ת"ל ובר אשכ' יולד בבקר ובצאן הבר' זה כלל ופרש השני במדה ראשונה שבשכל עשרה מרות שחפרט בא למעט את הכלל משמע ולהעמידו על הפרט' ואין כלל אלא מה שבפרט שדרי' זה דומה לכלל ופרט השניו אלא מדה ראשונה מן הדברים כלל מן הבקר' ומן הצאן פרט אין כלל אלא מה שבפרט' א' בכור זכר [כל אפי'] יצתה נקבה לפניו' דרך דרחהו דר' משמע בכור זכר לכרם שלא קדשו זכר אחד הוי' בכור' ואע"ג דאניו בכור ללידה ולדחמים' ת"ל פטר רחם' הוה לא פטר תולה את הרוח' ה"ו כלל הצריך לפטר בכור אהו יול להבין מה הכלל אושר עד שבא הפרט ופרשו לפי שיש לפטר בכור לכמה צדדין בכור לכל הולדות או בכור לרחמי' אע"פ שאינו בכור לולדות כגון שיצא דרך הרחם אחד יוצא דופן או בכור לזכרים אע"פ שיצתה דנקבה לפניו דרך הרחם' כא הפרט ופירש שאין בכור קרי א"כ הוא בכור לרחמים שפטר ופתח את הרחם' וכיצא כוה שנינו בפ' כיסוי הא"כ אלא וכיסויו כעפר וכסו' יול וכסו' כאבן או יפה עליו את הבלי' ח"ל עפר מנין לרבות שחיות הדיסין ונעור' הפשתן כו' ת"ל וכסו' כעפר ומקשינן ואימא וכסו' כלל הצריך פטר כלל ופרט אין כלל אלא מה שבפרט משום דהוה כלל הצריך לפטר ואין דנין אותו כלל ופרט' לפי שיש לפטר כיסוי בשני דרכים אחד ברבר הגס נאבן או כלי ואחד ברבר דק' לכך בא עפר ופרשו וכסו' שדברי דק הנבלל בו ומכסו' הכתוב מדבר' א' פטר רחם יול אפי' יצא דרך רחם תולה אתר יוצא דופן הרי פתח את הרחם' תולה ת"ל בכור' כלל רחם לוב בעיני' והיינו פרט הצריך לכלל דוכר ופרט רחם שיה' פרט צריכי' לכסור מרוב פרשיות שכתורה אין צריכי' לכללות שעמקן כגון מן הבקר מן הצאן לא היו צריכי' שיכתב מן הברמה וכו' כן יתן איש אל רעהו תמר או שור או שה אין צריכי' לכלל אלא שבא להיות מוסף על הפרט' עכ"ל' וכתב מורי רבינו שמתה דלא נחורא פרשי' דפי' הוא דמסוק ח"ל וכן אשכ' יול בבקר' ובצאן הוכר דאמי' שבין התנא פרט הקדוב לכלל ובענין כגון כל פטר שגר ברמה אשר יהיה לך הזכרים ונקט' פרט המרוחק הנתבן כמשנה תורה' לדבריו לינקט נמי כלל דמשנה תורה ולדודו דבי כל הבכור אשר יולד בבקר' ובצאן יול נקבה נקבה לפניו ח"ל הוכר לכך נראה [הגידוסא] דמכילתא עיקר דגריס' דהם ח"ל הזכרים עכ"ל' הרי למדנו מוה שהבייאת דלא מקרי בכור אלא זכר ונענו דקריס לזכרים ולנקבות וליוצא דופן וכגון שפטר את הרחם ולא שיצא דרך הרופן ומסקנא דשמעתין כדאבי' דקסבר תנא דברייתא דכסור דכר אחד לא הוי בכור' וא"ת א"כ לא הוה הכלל הצריך לפטר [כלל דבר] לדבריו א"א לפטר בכור אלא בצד אחד' ומורי יש לפטר לאבי' דאי לא פטר (הא אבר') [הוה אמנינא] אפילו יוצא דופן חשבו בכור' כיון הוה בכור לולדות אע"ג דלא הוה בכור לרחמים' ורבינו יצחק כ"ד שמואל זצ"ל פירש דלאבי' בכור ופרט רחם תרווייהו כללי ותרווייהו פרטי [ותרווייהו] צריכי' להדי' ובכ"א אתה מוצא כלל הצריך לפטר ופרט הצריך לכלל שב"א סותם דבר אחד [ומפרש דבר אחד] דכסור משמע אפילו יוצא דופן ופרט רחם כמצע ליה יופנה רחם משמע אפי' אחד יוצא דופן וכסור ממעט ליה שפטר מלקא שמעתא דכסור לרבר אחד לא הוי בכור' ומסתברא דהכי הלכתא דהא ר' שרפן מספקא ליה בכור לרבר אחד [אי] לא הוי בכור' והלכה כר' עקיבה מתיכור' וכפרק הנתבן' נמי קי"ל כ"ע לברי' שרפן' ומפלו ר' יוחנן לא פליג אלא ברעבד שכבר דנו כר"ס אבל לתתלה מדה לרשב"ל שדלחה כר"ע' כדפי' רש"י והם נבי ר'א דקאמר עשיתו כשל תורה ואמ' ואי בעית אימא חבר הוה ותו הדי' ישמעאל קאי כותי' ח"ל מכלל הצריך לפטר כו' ותו התנא' יש בכור לנחלה' יוצא דופן והבא' ארדיו' שנידים אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן רש"י הראשון לנחלה השני לחמש סלעים ומפרש בנמא דח"ק סבר' בכור לרבר אחד לא הוי בכור ור"ש סבר' בכור לרבר אחד הוי בכור ושנאו לדבריו תנא קמא בפתא ובי ר'א יונא קרי' סתמא רפ"ק דיום טוב:

הואל אח
הספיה
דל' ט"ז

(תקכ) מתני' ויטל ופרח בכבף וכבשה כבף וזין מן השקלים אע"ג דאמר בכבף וכבשה כבף אין פרוין בכור אדם ולא בעברים ולא בשטרות' שאם יש לו שטר על הכזירי בחמש סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו הוב כפריון בנו אין בנו פדיו ולא בקרקעות' וכן הלכה דאין כללי ופרטי ררשי ולא ריבוי ומיעוט':

(תקכ) מתני' כתב לכהן שרוא חייב לו חמש סלעים כפריון בנו חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי' לפיכך דאמין חייב ליתן לו חמש סלעים אחרים: אם רצה הכהן לישלם ולהחזירם במתנה רשאי אבל הקטא ארדית' ליבא: אמר עניא דבר' תורה בנו פדוי לכשיתן שדרי נתן דפריון מה מעם אמרו אינו פדוי' שלא יאמרו פדיון כשטרות אפי' אין נתתין כלום א"ג בשטר שיש לו על הכזירי' ותני תנא קמ' דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן א"ל זו דברי ר' זוס' בר יודנה סתמתא' [וא"ל זו דברי רבא"ש סתמתא] אבל בחמים אפרים אין בנו פדוי והלכתא אין בנו פדוי:

(תקכו) מתני' אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי' תנינא לאה הדי' נתנו לעשרה כהנים כבת אחת שהגיה לפני כולם חמש סלעים והלך לו יצא' נטלו הכהן והחזירו לו יצא' וכך היה מנהגו של רבי [טרפון] שדרי' כהן הדי' נטלו וטחור [וכששמעו כהמים כדבר] אמרו קייס אף הלכה זו ר' תנינא הדי' כהן הוה רגיל דשקיל ומטרי' חוי' להדוא גברא דהוה קא אזיל ונאני קמה כדי שיראנו מרגל לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן לו בפריון בני' א"ל לא נמתי נמתי נמתי אלא כדי שאחורין לתן מרעם ביש עבדת דבר עד עשית' הלכך אין כהן פדוי' אם אחורין [לא] [ל'א] אפילו לא אחורין אכן פדוי' בפ"ק דקדושים' מפך רב אשי הילך מנה בענין בני על גנת שתחזירו לו בנו פדוי וקרי' טרא שנתן כשתיקה ודראה בענין כאלו מתנה נמתי נתן ולא התנה והמעה את ר' תנינא שאם היה יודע שכן הדי' דעתו מתחלה לא הדי' עקב שלא ידע נראה ככהן' המסייע בבית הגרנות: **אם** [תקכו] דבריו צדק להפך אחד לרבר מצוה יול לקבלו כפריון הולן בעקב חמש סלעים אע"פ שאינו שוה' כההו דפי' קדושים' הריב כהנא הוה שקיל סודרא כפריון הבן אמר לרדי' שוה לי חמש סלעים אני רבם אוהו לעצמי ומקבלו בכך' אמר רב אשי לא אמרו אלא רב כהנא דנבא רבא הוה אול אול בגויה הראש ומכניא לי' סודרא' אבל כולי' עולמא לא כן הא דמר' רב אשי זכר סודרא מאמי' דרכא מקבי' שם מקום שוה עשרה כתרסי' הלכך כהן אחד אינו רשאי לשום לעצמו כפרות:

(תקכ) מתני' ומפרשי פרוין בנו ואכר חייב באחריותו שאמר הדי' לך ופרה תפדה:

הואל אח
הספיה
דל' ט"ז

הדרן עקב יש בכור לנחלה' ואתה תהיה לנורא עליה:

(תקכ) קדש' לי כל בכור תני' הוא קרא מיירי בקדושת הגוף של בכור שבתר טרם הקב"ה שדיו מקריבים קרבות כרפי' רש"י זצ"ל לו הוא לעצמי קניתיים ע"י שהייתי בכורי מצרים' וכדכתי' בפרש' במכרבי סו"ט כי לי כל בכור ביום רבותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל' וכת' לעיל בסמך' ואני הנה לקדתי את הלויים מתוך בני ישראל ח"ל

עדות שקב בעצמו' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כאלו הקריב עולה בלא מנחה חבת כלל נמסי' א"ר אמר רבבי"א א"ר יוחנן כל דגפנה ונטול ידיו ומניח תפלין וקורא ק"ש מעלה עה"ב כאלו בנה מנח והקריב עליו קיבן שנא' ארתיך בבקין כפי ואסבכה את מוכחך ה' וכפפת הגאונים נמצא כרוכ אמר רכא כל המניח תפלין ונתענף בצצית וקרא ק"ש ותפיללו' מוכתב לי שדוא כן עוה"ב' אבי

הלכות תפילין

(תקלא) ויהיה לאות על ירכה ונו' פרשי' הדי' לך לאות יציאת מצרים תהי' לך לאות על ירך ובין עיניך שכתבו' פרשיות הללו ותקשים טראש וכו' ועל ירכה על שאל הפירק ירכה מלא בפרשי' שני ק"ל לדרוש בו יד שהיא כרה עכ"ל' א"ר מ"פ הקומץ כרה' והוא כל עמי הארץ ט"ב בי"ט ה' נק"ל עקב ויהי ממך ותניא ר' אליעזר הגדול אמר אלו תפלין ש"ב ראש ואמר' בפ"ב של ברכות' כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד

יִשְׂרָאֵל: מִבּ וּמִנָּא מִשָּׁה הֵיכְמָא דְפִקִּיד וְיִי יִתִּיה יִת כָּל בּוּכְרֵיא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: מִנּ וְהוּן כָּל בּוּכְרֵיא דּוּכְרֵיא בְּסִכּוּם מְנִיין שְׁמָהּ מִבְּר יִרְחָא וּלְעִילָא לְסִכּוּם מְנִינִיהוּן עֲשָׂרִין וְתָרִין אֲלָפִין וּמֵאתָן וְשִׁבְעִין וְתִלְתָּא: מִדּ וּמִלִּיל וְיִי עִם מִשָּׁה לְמִימְר: מִה קָרִיב יִת לְיוֹאֵי חֲלָף כָּל בּוּכְרָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִת בְּעִירָא דְלְיוֹאֵי חֲלָף בְּעִירֵיהוּן וְיִהוּן מְשֻׁמְשִׁין קִדְמֵי לְיוֹאֵי אֲנָא וְיִי: מוּ וְיִת פְּרָקוּנֵי מֵאתָן וְשׁוּבְעִין וְתִלְתָּא מִה דְאֲשַׁתְּיִירוּ עַל לְיוֹאֵי מִבּוּכְרֵיא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

אבן עזרא

רמב"ן

(מה) קח את הלויים. פעם אחרת כאלו אמר כאשר תקח את הלויים יהיו העודפים פדוים ונסמכה מלת פדווי אל המספר וכמוהו רבים יש מכחישים אמרו מזה נלמוד כי פדיון כל צכור חמשה שקלים ואינה ראייה כי זאת מלוא פני עלמה והאמת דברי קבלה:

מה. תחת כל בכור בבני ישראל. הנה הבכורים נתקדשו להיות לשם מעת שצוה (שמות יג ב) קדש לי כל בכור בבני ישראל באדם וגו'. והיו בכורים רבים בישראל, ולא נפרדו עד הנה, שעדין לא נאמר למי יהיה הפדיון, כי עתה הוא שנתקדשו הכהנים

אבי עזר

(מה) ונסמכה מלת פדווי. דעת הרב לפי שמצינו צדוק מקומות שאל המספר מחלה ואחריו הנספר כמו שלשה אנשים שבעה שבעות שלשים קרשים ואם יבא הנספר קודם לא יבא בסמיכות לכן ממה הרב שנסמן פדווי אל המספר וגם נא לפניו אלל כתב מצינו דוגמתו וכן שנת החמשים ועוד נכמה מקומות במקרא אם תחפשנה תמצאנה ודברי מעוט רחוקים מפשוט:

אור החיים

בלי יקר

לומר שהיו כמו כן רבים כשאר השבטים צעת פטירת אביהם ונתמעטו אחר כך, וללד שלא היה זהם העיני לא חזרו להתרבות, כי גם על זה דן אנכי, למה יתמעטו מצרכה ראשונה, ורבותינו ז"ל (במד"ר ה א) אמרו שהיה הארון מכלה זהם, זה היה אחר מיני עבודת הלוים:

וְיִי נִרְאָה לְפִי שִׁמְצִינוּ בְּגִזִּירַת פְּרֻעָה, שִׁגִּירַשׁ עִמְרָם אֵת אֲשֶׁתוֹ וְעַמְדָּא זִמְנָא רַב בְּלֵא פְרִיָּה וּרְבִיָּה, שְׁהָרִי בֵּת ק"ל שָׁנָה הִיתָה יוֹכְבָד כְּשַׁעֲשָׂה בֵּא לִיקוּחִין שְׁנַיִם וּמָה שֶׁאִמְרוּ רַז"ל (סוֹטָה יב). עִמְדוּ כּוֹלָם וּגְרָשׁוּ נְשׁוֹתֵיהֶם מִסְתַּמָּא לֹא כָּל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כֵּן כִּי אִיךָ הָיוּ יֹכְלִין לְעַמּוּד זִמְנָא רַב בְּלֵא אִשָּׁה, שְׁהָרִי אִמְרוּ רַז"ל (שם יא): בּוֹכּוֹת נָשִׁים צְדֻקְנִיּוֹת נִגְאַלּוּ אֲבוּחֵינוּ כּוֹ, וּמְסִיק שֵׁם כָּל הַטּוֹבוֹת שַׁעֲשׂוּ לְבַעֲלֵיהֶן כְּשֶׁהָיוּ בְּעַבְדוּת פֶּרֶךְ, שִׁמַּע מִינָהּ שֶׁהַבְּעֵלִים לֹא הָיוּ יֹכְלִין לְעַמּוּד זוֹלַת הַנָּשִׁים, וְעוֹד מְסִיק שֵׁם שֶׁהָיוּ פְרִים וּרְבִים בְּשֶׁדָּה שִׁמַּע מִינָהּ שֶׁאִפִּילוּ בְּשַׁעַת הַגְּזִירָה לֹא גָרְשׁוּ נְשׁוֹתֵיהֶם, אֲלֵא וּדְאֵי מָה שֶׁמְסִיק עִמְדוּ כּוֹלָם

והנכון עיני הוא, כי שצט לוי מעשה אחד להם, כמעשה עמרם אשר שלח את אשתו (סוטה יב). נשציל גזירת הצן הילוד, והטעם ללד שהיו מעוגנים ולא נשתעבדו לא נמס לצבם כל כך לראות נטעיהם מושלמים ציבור, כמעשה איש ישראל אשר מלד השעבוד ועול העבודה, הול והוקל בעיניהם וצבצם לראות ילדיהם מושלמים ציבור, גם שהיו מזולזלים בעצמן לילד ולעוזב בשדות ובמחילות הארץ, אשר אין אדם נכבד שנפשו מכוונת עליו כשצט לוי עושה כן:

וזה לך האות כי עמרם שלח את אשתו, ולא הוצרך הכחוש להודיע את הדבר, שגם בעמרם לא הגיד הכחוש הענין אלל מהשכלת הענין נודע, וללמד על כל שצטו יאל, וזו היא סיבת מיעוטם, כי אם אין גדיים אין תיישים. והגם שמצינו שעמרם החזיר גרושתו, אין ללמוד ממנו שכולם החזירו, כי הוא זה אשר צא אליו הדבר צנצואה כמאמר חז"ל צאגדה (שמו"ר א יט) וצדברי הוזהר הקדוש (ת"צ יא): צפסוק וילך איש וגו' (שמות ז א), וכמו שאמרו גם כן (שמו"ר א כב) צפסוק ותחצב אשותו וגו' (שם פסוק ד) שהלכה לראות מה יהיה צנצואתה:

ואם תאמר למה שצט צן חורה יעשה מיעוט פריה ורביה, אולי שדנו צה למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, וכיוצא בזה מצינו שאמרו (תענית א). שאסור לשמש מטתו בשנת רעבון, הגם שיש מניעת פריה ורביה, ודנו כמו כן ללד כלי הכנים הזכרים נמנעו כל עיקר, ומעמה אדרצא עשה ה' עמהם נס שנשאלו מהם מספר זה, ולזה אחר זמן שהיו עסוקים גם הם צפריה ורביה פרו וישרלו וגו' יותר משאר השבטים:

מה. ואת בהפת הלוים וגו'. פירוש הבהמות שהם חייבים צפדיון, שהם פטרי חמורים שאמר הכחוש (שמות יג יג) ופטור חמור חפדה צשה, ודוקא פטר חמור, אלל צכורות הטורות לא, כי התמימין אינם צני פדיון, וצעלי מומין משנעשו צני מומין רגע אחד צרשות הצכור וזה צו, והרי הוא אללו כחולין, ומה מקום לפדיון:

והיו יי הלוים אבי ה'. הכונה צמאמר אני ה', לומר שהגם שאמרו ז"ל עמידה עבודה שתחזור לצכורות לא ירדו

מנחת שי

(צג) ויהי כל. רפה: שפת. כ"כ חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדייקים ודפוסים ראשונים שאינו מהמלאי כמ"ש למעלה: (מה) והיו יי. המאריך בה"א:

מו וְתִסַּב חֲמִשָּׁא חֲמִשָּׁא סְלֵעִין לְגוּלְגֻלְתָּא בְּסֵלְעֵי קוּדְשָׁא תִסַּב עֲשָׂרִין מְעִין סְלֵעָא:
 סח וְתִתֵּן בְּסָפָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹי פְּרֻקוֹנֵי מַה דְּמִשְׁתַּיִרִין בְּהוּן: סט וְגַם־ב מוֹשֶׁה יֵת
 פּוֹרְקָנְהוּן מִן מַה דְּמִיִּיתְרִין עַל פְּרֻקוֹנֵי לְיוֹאֵי: נ מְלוֹת בּוֹכְרֵיָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל גְּסִיב יֵת
 בְּסָפָא אֶלְפָּה וְתִלַּת מָאָה וְשִׁתֵּין וְחֲמִשׁ סְלֵעִין בְּסֵלְעֵי קוּדְשָׁא: נא וַיִּהְיֶה מוֹשֶׁה יֵת בְּסָפָא
 פְּרֻקוֹנָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹי עַל פּוּם מִימְרָא דְרֵי הִיכְמָא דְפִקִּיד יֵי יֵת מוֹשֶׁה: א וּמְלִיל יֵי
 עִם מוֹשֶׁה לְמִימְרָ: ב קָבִילוּ יֵת חֲזָשְׁבָן בְּנֵי קָהָת מְגוּ בְנֵי לְוִי לְגַנְיִסְתְּהוּן לְבֵית

רש"י

לא נתמלא כמו מלאן אמרו בן שלשים לכה והיותר על בן חמשים כמו מכחיש מעמה:

אבן עזרא

רמב"ן

(מט) הפדיום. נמ"ס מחמ נו"ן כמו גרשון:

ועדין לא נצטוו במתנות הכהונה. והנה הם עומדים בקדושתן סתם, ויתכן שהיתה בהן עבודת הקרבנות כדברי רבותינו (ובחסים קיב.). והנראה אלי, כי הבכורים

(ב) נשא את ראש בני קהת. נתמלה בעבור משה ואהרן:

רשב"ם

דעת זקנים

מלאים אלא כנגד שבת לוי: (מו) ולקחת חמשת שקלים. וכן לדורות. וא"ת מפני מה הליים אינן פוזין כדומיהם הנולדים מלאן

(מט) הפדיום. מיותר מ"ם כמ"ם של ריקם. הכנס. שלשום. שלש מאות שהלויים עודפים על שנים ועשרים אלף בכורות היו.

אור החיים

בלי יקר

וגרשו נשותיהם, היינו כל בני שבט לוי שלא היו בכלל השעבוד ומכל מקום היו יראים מן גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, שהרי על יום אחד צוה אפילו על בני המצרים על כן יראו גם המה פן יעבור עליהם כוס זה ועמדו רוב שבט לוי זמן רב בלא נשים כמו שעמד עמרם זמן רב בלא אשה, ועל כן היה שבט לוי מתי מספר, וזה טעם נכון ומתישב על הלב יותר מכולם:

הלויים מהיות לה', והוא אומרו והיו לי אני ה', כשם ששמי לעולם ועד, כמו כן יהיו לי הלויים:

מו. ולקחת חמשת וגו'. צריך לדעת למה אמר ולקחת צוא"ו, כיון שמאמר זה הוא גזרת מאמר ואת פדוי השלשה וגו':

ואו"י כי צוה העיר כוונת כחוב הקודם לזה ואת פדוי השלשה וגו' שגזרתו הוא מצבור בני ישראל, פירוש שיקח פדיון בכורות העודפים על הלויים מאת הבכורות ולא

מהלויים, שנתלה על דעתן לומר שדרך שפדו צבחהם הלויים צבחהם, כמו כן יפדו הנותרים מהם וקל וחומר הוא, תלמוד לומר מצבור בני ישראל, פירוש יהיה הפדיון:

ובן אמר צמעה (פסוק מט) ויקח משה וגו', מאת צבור בני ישראל לקח את הכסף, והוסיף לומר מצוה שניה שהפדיון יהיה חמשת שקלים, והוא אומרו ולקחת צמספת וא"ו, וחזר לומר חקת, שיקח השקל בשקל הקודש שהוא כפול, ושדבר זה מעבד בפדיון:

נא. ויתן משה וגו' באשר צוה ה' וגו'. קשה אחר שאמר הכתוב על פי ה' מה מקום לומר כאשר צוה ה' וגו', ונראה כי לזכר שיש צמעה זה הטובה לאהרן אחיו ובניו, ויש מקום לומר כי היה למשה נחת רוח להטיב לאחיו, לזה בא הכתוב ושלל צחינת מחשבה זו ממשה שלא חשב צמעה זה רצון הנתינה לאחיו, אלא לקיים מאמר ה' היה לו החפץ צמעה זו: ב. נשא את ראש בני קהת. לפי מה שהעלינו בפרשת כי תשא כי על ידי נתינת הכופר הוא נשיאת ראש להם, ולזה אמר הכתוב צמספרם כי תשא, מה שאין כן הלויים שלא נתנו כופר צמספרם, אמר פקוד את בני לוי, אם כן למה שינה הכתוב את לשונו בלויים עזמן וחזר לומר נשא ולא פקוד:

ונראה כי לזכר שנתן ה' להם עבודה פנימית לשאת ארון ושלמן, לזה יחס להם לשון נשיאות ראש, בערך גרשון ומררי, שיהיו הם מעולים מהם, והגם שגרשון הוא צבור לוי, קהת צמר לו יה, כי ממנו יצא אור לעולם "משה ואהרן", ושורת הדין שענף זה יצאו "ארון המורה" אשר שם משה שילא מקהת, ודקדק לומר מחוץ בני לוי, מטעם שאמרנו, לזכר שהוא אמנעי בין גרשון ובין מררי ויחיסם אליו חן:

מנחת שי

(מו) דגלגלת. הגימ"ל דגושות: (ג) מאת בכור. מלא וא"ו שאינו מהששה חסרים בתורה וסימן נמסר במ"ג פרשת ויגש וכן כתב הרמ"ה ז"ל: (נא) הפדיום. לית וחזר וא"ו והיו"ד בלא דגש:

ז סוטה דף מ. ח הגהת מימוני בסוף הלכות תפלה. ט סוטה (לח) [לט] לפי פירוש רש"י. י טור בשם הרמב"ם. כ בית יוסף בשם היהר קרשה נשא.

יאמרו (יד) שהם פגומים, נהגו שלא לפנס לבית הכנסת עד שיגמרו ברפת כהנים: ה. ולא יעלו הכהנים לדוכן (טו) במנעלים, (טז) אבל בכבתי שוקים שרי. ויש מחמירין (יז) אם הם של (יח) עור (אגודה פרק הקורא את המילה) (יח) (ונהגו להקל בקצת מקומות): ו. (יט) טאף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, (כ) חוזרים ונוטלים ידיהם (כא) עד הפרק שהוא חבור היד והזרוע. (כב) והלוי יצק (כג) מים על ידיהם, וקדם

באר היטב

ועין סעף קטן יא מה שכתבנו שם, ודלא קמגן אברהם. כתב הב"ח, והפוסלים וכתבונן אינם צריכים לצאת לחוץ כשהחזן קורא כהנים דאין בניהו על הפוסלים. וכתב מהגן אברהם אפלו אמרו לו עלה אינו עובר, עין שם, וכן כתב פרי חדש ועלת תמיד: ו. במנעלים. ויחלץ המנעלים קדם הנטילה. ומנעלים שאפשר לתלץ בלא נגיעה ביד יכול לטל קדם תליצת המנעלים, עין סימן (יד) [ד] סעף יח. ויצניעו המנעלים תחת הספסלים שלא יעמדו בגלוי בבית הכנסת מפני הכבוד, עלת תמיד. ועין בש"ר פנסת הגדולה: ז. עור. ודוקא קשאין מגיעים אלא עד הארבעה וקשרים ברצועה, אבל אם הם מגיעים עד אציליהם דהם מכנסים שרי. ונראה לי דישל בגד ומחפה עור שרי בקל ענין, מגן אברהם. אם מתר להכניסם לעלות לדוכן במנעלים של לבדן שקורין פיל"ץ שרי, עין בתשובת פנסת יתקאל סימן יא: מ. מים. ואם אין שם לוי יוצק בכור שהוא פטר רחם, שהוא קדוש נכנס תחת הלוי, ב"ח. וכתב מהגן אברהם דדוקא בכור לאם קאמר אבל בכור לאב לבד לא מצינו בו קדשה האידנא. ואם אין שם גם כן בכורים טוב שישל על ידי עצמם מעל ידי ישראל, שרי פנסת הגדולה. והגאון מוה"ר דוד אופנהיים מאריך בספרו נשאל דור כתב די סימן (סח) [צח] אי שרי לכהן לשמש בכהן. ואם הלוי חכם והכהנים עמי הארץ, אם רוצה אין צריך לתן מים על ידיהם רק ישל בעצמם, מהר"י הלוי סימן ט וי כתב דמדת חסידות הוא ללוי תלמיד חכם ליצק מים על ידי כהנים אף שהם עמי הארץ. ואם הלוי יראה שהשעה צריכה לנהוג סלסול, הרשות בגדי, דנדאי אסור לזלזל בכבוד התורה עין שם. ואם יש כהנים תלמידי חכמים ועמי הארץ בבת אחת אינו ראוי ליצק על תלמיד חכם ולא על עם הארץ אלא יצק על ידי פלם, מהר"י הלוי סימן מא. והפרי חדש כתב שחייב מיתה אם מציק מים על עם הארץ אפלו שיהיו מקצתם תלמידי חכמים וכל שכן אם פלם עמי הארץ, עין שם. ועין פנסת הגדולה שהביא דעות דאפלו אם פלם עמי הארץ מחייב הלוי תלמיד חכם ליצק מים על ידיהם, עין שם. ועין בתשובת דרכי נעם סימן יב ובחתי יאירי סימן רה. אסור לתן [ביום טוב] במים דכר שמוליד ריח, מגן אברהם ויבספר אליה רבה מתיר פיון דשמן עצמו מערב במים לא הגי מוליד ריחא, עין שם באריות שמביא ראייה לדבריו:

משנה ברורה

אחר כך, וכו"ל בסעף ב: (יד) שהם פגומים. רוצה לומר, בני גרושה ובני חלוצה: ה (טו) במנעלים. שמא ייפסק לו רצועה וגנאי הוא לו, ומתלווצים עליו כשפנדלו מתרת, ויקשרנה בעוד שחבריו מוכריים, ויאמרו שכן גרושה וכן חלוצה הוא ולפיכך הלה וישב לו. ואפלו במנעלים שאין להם רצועות אסור, דלא פלוג רבנן. ויש להצניע המנעלים שלא יעמדו בגלוי בבית הכנסת מפני הכבוד. ויחלצם קדם נטילה, אף כשאפשר לו לחלצם אחר נטילה ושלא יגע בהם, יכול לחלצם אחר נטילה [אחרונים]: (טז) אבל בכבתי שוקים. הוא מנעלים ארפים המגיעים עד ארפבות הרגל, הינו סמוך לשוק, ושרי, דליכא הכא טעמא הנ"ל. "ואף דגם הכא רגילין לפעמים לעשות רצועות סמוך לארפבה, מפל מקום לא חישנין שמא ישב לקשרם, דאפלו אם הם מתרים לית בה גנאי פלי האי: (יז) אם הם של עור. טעמם, דבכלל סנדל ומנעל הם, "ולא פלוג רבנן בין יש רצועות ובין אין רצועות. "ומפל מקום בכבתי שוקים עם מכנסים ביחד שמגיעים עד אציליהם מתר לכלי עלמא, דזה לא הוי בכלל הגזרה כלל, וכן בתי שוקים של בגד, אף שמחפה עור שרי אף לדעה זו: (יח) ונהגו להקל בקצת מקומות. ומפל מקום בכבתי שוקים שלנו שקורין שטיי"ל שרגילין לילך בהם בשוק בשיט אין להקל משום כבוד הצבור [פרי חדש עין שם]. ולפי טעם זה, גם במנעלים של גמי שלנו שקורין קאלאסי"ז גם כן אינו נכון מטעם זה. פתבו האחרונים, דאין נכון לעלות לדוכן יחף ממש, שהוא דרך גנאי, שאין רגילין בזמן הזה לילך יחף לפני גדולים, אלא יש לילך בפזמקאות של בגד, וכן המנהג: ו (יט) אף על פי שנטלו הכהנים וכו'. עקר הנטילה כ"א אסמכו רבנן אקראי, שגאמר, שאו ידיכם קדש וברכו את ה', כלומר, כשתשאו ידיכם קדשו אותם בתחלה, והינו נטילה, ואחר כך ברכו את ברפת ה' והיא ברפת כהנים. והנטילה צריכה להיות במים כ"דוקא, ולא מועיל כאן מידי דמנקי כמו בתפלה בסימן צב, ופסק המחבר, דאף על פי שנטל ידיו שחרית יחזר ויקדש אותם קדם הנשיאת כפים, דקרא, תכף לקדשה ברכה משמע: (כ) חוזרים ונוטלים וכו'. ואם אין לו מים, כ"כתבו האחרונים, כ"דנוכל לסמך על שיטת הרמב"ם דסביבא לה דיוצא בנטילת ידים שנטל בשחרית, כל שלא הסיח דעתו ויודע שלא נגע במקום מטנף: (כא) עד הפרק. ככהן המקדש ידיו לעבודה [רמב"ם]. ועל כן פתבו ח" האחרונים, דאפשר דבעינן דוקא נטילה מפלי וכח גברא, ושלא יהיו משתנים המים מבריתן, ויהיה על כל פנים רביעית מים: (כב) והלוי יצק מים. וכשאין לוי, יוצק בכור פטר רחם, דהוא גם כן קדוש קצת. ואם אין גם בכור, טוב שיטיל הכהן בעצמו משיצק ישראל על ידו. ואף שהלוי תלמיד חכם והכהן עם הארץ יש להחמיר, וכל שכן אם יש כהן

שער הציון

פנה: כ. מגן אברהם ומגן גבורים: ז. כא. גמרא: כב. כל הפוסקים: כג. עלת תמיד ות"י אדם ומגן גבורים וכן משמע מפרי חדש: כד. והוא שבשחרית נטל ידיו עד הפרק דאי לא הכי לא מהני וכן משמע מדגול מרכבה: כה. מגן אברהם ושלחן שלמה, ומה שכתבנו רביעית הוא בישועות יעקב:

ה טו. גמרא: טז. פרי מגדים: יז. בית יוסף לתרוץ הראשון, ובמסקנתו משמע דגם הוא סביבא לה כהרמ"א ויש להחמיר, עין שם, וצריך עיון קצת: יח. אף דקמגן אברהם משמע קצת דביש לו רצועות מני, בעלת תמיד ובבאור הגר"א ובשאר אחרונים משמע דבכל ענין אסור לדעה זו: יט. מגן אברהם ושאר אחרונים, וכן משמע מלבוש, דלא בעלת תמיד שמחמיר

תרום: 1. מגפים 2. ערדלים.

עין משפט
מבוא
ל"א מ"י פ"ג מלכות
כל המקדש הזה י
ע"ש
ל"ב מ"י פ"ג מלכות
מקדש ה' ה' ה' ה'
ו"ג מלכות כל המקדש
ה' ה' ה' ה'
ל"ג מ"י פ"ג מלכות
שעמו ועולת הזה
ג' :

יא:

אין נערכין פרק שני ערכין

מסורת הש"ס

מהבא ויהי כאחד למחצוצרים. ונקרא (ממדי י) כמיז ומקעמס
נחלרות על עולותיהם אלמה איכא שירה [מן המורה]:
משוער ששורר. דדברי הימים (ב 6 ט) כמיז משפחות שהיו
משוערים ומשפחות שהיו מזוררים: **מותר**, פ"ה

על עסקי קול. ע"ה מנחה לזכור לפי משנה לוי היה: א"ה הלויס
בעבודת מנחה ולא משכמת לויס כשרים בעבודת מנחה אלף בשל: (ד) מה אתם. אלהים קאי קרא: אתם בשלכם. הנהיגם שנתנו
בעבודת לויס כגון ששורר: והם בשלכם. לוי שעבד על המנחה ככין:

ל"א ידענא האי אזהרה מהיכא היא
ורבינו מנחם ל"ב פ"ג דלמדי (ממדי ב)
לשנוי משמרת ועבודה לא יעבד
וזמיר (ט) ככה תעשה לויס
במשפחות: **דבר** מבר במיתה.
אם משוער לבדו וגורו זו פנן מסמיע
עם אחר ומ"ס נחלרות ולא גזרו
רפן אל על לנסייע:

עולת נדבת ציבור טעונה שיר.
כגון עולת קין אלל דמיד
אפי' חובנו און טעונה (נפלים):
אלא אמר רבי בריה דרב ייבא
כשב הבא עם העומר ק"א
מיבעיא ליה. טענה מינה מאי כ"ד
דלא חלמול קמיט ממדין ומוספין
"אמאי לא איתלך אלל ממוסף ט"ו
דקסן: **איבעיא** להו אי איקבע
ר"ה. וקשה לנסייע דדברי הימים
כמיז האי קרא מקמי ויוען המלך
לעומת הפסח נחלש השני:
אלא אמר רב (שמי) [אשין] מירי
דחיי אשילוי דציבורא דמפליך.
ולעולל לא תפשוט לוימא לכבש הנא
עם העומר הוי: **שירה** דיומא
ל'ה הארץ ומלואה (תלמי ט). ולא
עולת קין טעונה שירה היינו שיר
שאלמו נחמד על שחר זו זיוס:
אי הכי בעל נדבה. פ"י נקוטוקס
ומפשוט בעיל דרבי אפי' ל"ב:
עולותיכם וזבחי שלמים
מה ע"ה קדשי קדשים אף שלמים
כי זבחי שלמים שקבועי דהו זמן וכו'.
והא נביימא איתא נמי צמזים צפ'
לחכו מקומן (דף טו). וממנחם הכי
מה עולה קדשי קדשים אף שלמים
קדשי קדשים מה עולה שקבועי כפון
אף שלמים כי' וליכא חסם ומה
שלמים שקבועי להס זמן וכו' כדלמיא
הכל טעמא כל זה דעשוני כפון
וקבועי להס זמן האי נביימא וכן
היה שונה אותה כד מרי הכי והסם
נביימא מה שהיה כרין ממנה א"י אין
מפליגה ל' אם עולה קדשי קדשים
אף שלמים קדשי קדשים (ה"י)
נפסס

על עסקי קול (ב) רב אשי אמר מהבא (א) ויהי
כאחד למחצוצרים ולמשוררים להשמיע קול
אחד רבי יונתן אמר מהבא (ב) ולא ימורו גם
הם גם אחרים מה אתם בעבודת מזבח אף
הם בעבודת מזבח תניא נמי הכי (א) ולא
ימורו גם הם גם אתם בשלכם אינן במיתה
בשלכם במיתה הם בשלכם אינן במיתה
אלא באזהרה אמר אביי (ב) נקישוין משורר
ששוער בשל חבירו במיתה (ב) שונאמר
והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל
מועד (ג) וגו' והור הקרב יומת מאי זר אילימא
זר ממש כשהוא מגיף לבדו וגורו רמין
דאותה עבודה: מיתבי משורר ששיער
ומשוער ששורר אינן במיתה אלא באזהרה
תניא היא דתניא (ב) מעשה בר' הושע בר
הנניה שהלך לסייע בהנפת דלתות אצל ר'
יוחנן בן גודגא אמר לו בני חורר לאחורין
שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים
מאי לאו ברא קמפלוגי דבר סבר מיתה היא
וגורו בה רבנן ומ"ס אזהרה היא ולא גורו
בה (ב) דכ"ע אזהרה היא מר סבר מסייע
גורו ביה רבנן ומר סבר לא גורו ביה רבנן
בעי רבי אבין עולת נדבת ציבור טעונה
שירה (א) או אינה (ב) טעונה שירה (א) עולותיכם
אמר רחמנא אתח עולת חובה ואחת עולת
נדבה או דלמא עולותיכם דכולהו ישראל
קאמר רחמנא ת"ש (א) ויאמר חוקיהו להעלות
העולה (ב) (על המזבח) ובעת החל העולה
החל שיר ה' והחצוצרות (ג) ע"כ (שיר) דוד
מלך ישראל האי שירה מאי עבודתה אילימא
דעולת חובה ל' אילימא אלא לאו דעולת
נדבה א"ר יוסף לא עולת ראש חודש הוה
וקא מיבעיא להו מי הוקבע ר"ח בזמנו
דליקרב או לא אמר ליה אביי וכו' מציה
אמרת הכי והכתוב (ב) ביום ששה עשר לחדש
הראשון וגו' ויאמר חוקיהו להעלות העולה
(א) (על המזבח) אלא אמר רבי בריה דרב ייבא
כשב הבא עם העומר (ב) קמיובעיא להו מי
קבע ר"ח בזמנו דליקרב או לא מתקף לה
רב אויא וליחוי פסח היכי עביד מציה היכי
אכיל אלא אמר רב אשי מירי דהוה אשליחא

ההנהגות הב"ח
(א) גמי' להעלות הטולה
להמזבח לליל וזמנא
על מנחן: (ב) שם
ההנהגות תניי כלי
דוד מלך לליל וזמנא עזר
מנחן: (א) שם טענה מי
היה הא טענה עזר
מנחן טענה עזר
(ב) ש"י ד"ס מה אמר
ל"ל קדש ל"ל דף ט"ה
(ג) ד"ה אלף נחלרות
וכי' ל' מ"י אזהרה
וה"ל ד"ה א"ה מ"י א"ה
וה"ל ד"ה א"ה מ"י א"ה
(ד) ד"ה א"ה מ"י א"ה
וכי' שמוט סוף האי:

על עסקי קול. שירה
שהוא לוי האלהים יענו
אף הם בעבודת מזבח. שירה
בשעת קרבן: אתם
שעולתו ללומר אם
שיונו בעבודת לוי לכתן
היה הן במיתה: הם
בשלהם ללומר ששיונו
עבודתו כגון
ששירי או משורר ששיערי
אינן אלא באזהרה בלאו:
ואת אחרן ואת בניו
תפקדו חוקיהו וזמנא
ההנהגות הנהגות וזמנא
משורר היינו שומר
השערים כדכ"ה והנהגה
על השערים: ר' הירושע
ב"י חנינא ויחזק בן
דגדגא לויס היו:
(הפסח ב"ב ג')

תורה אור השלם
(א) ויהי כאחד
למחצוצרים ולמשוררים
להשמיע קול אחד
קולם והדורות ל'ה
הקריים קול המצוצרות
והקריים קול המצוצרות
והקריים קול המצוצרות
מ"ב ק' יעקובי קדשו
והנהגות אלה ענין פ"ה:
(וכי היסם ב"ב ג')

על עסקי קול. שירה
שהוא לוי האלהים יענו
אף הם בעבודת מזבח. שירה
בשעת קרבן: אתם
שעולתו ללומר אם
שיונו בעבודת לוי לכתן
היה הן במיתה: הם
בשלהם ללומר ששיונו
עבודתו כגון
ששירי או משורר ששיערי
אינן אלא באזהרה בלאו:
ואת אחרן ואת בניו
תפקדו חוקיהו וזמנא
ההנהגות הנהגות וזמנא
משורר היינו שומר
השערים כדכ"ה והנהגה
על השערים: ר' הירושע
ב"י חנינא ויחזק בן
דגדגא לויס היו:
(הפסח ב"ב ג')

על עסקי קול. שירה
שהוא לוי האלהים יענו
אף הם בעבודת מזבח. שירה
בשעת קרבן: אתם
שעולתו ללומר אם
שיונו בעבודת לוי לכתן
היה הן במיתה: הם
בשלהם ללומר ששיונו
עבודתו כגון
ששירי או משורר ששיערי
אינן אלא באזהרה בלאו:
ואת אחרן ואת בניו
תפקדו חוקיהו וזמנא
ההנהגות הנהגות וזמנא
משורר היינו שומר
השערים כדכ"ה והנהגה
על השערים: ר' הירושע
ב"י חנינא ויחזק בן
דגדגא לויס היו:
(הפסח ב"ב ג')

למהנהגות ובעת החל העולה החל שיר (א) והחצוצרות (ב) ויאמר חוקיהו להעלות
העולה (ב) (על המזבח) אלא אמר רבי בריה דרב ייבא
כשב הבא עם העומר (ב) קמיובעיא להו מי
קבע ר"ח בזמנו דליקרב או לא מתקף לה
רב אויא וליחוי פסח היכי עביד מציה היכי
אכיל אלא אמר רב אשי מירי דהוה אשליחא

על עסקי קול. שירה
שהוא לוי האלהים יענו
אף הם בעבודת מזבח. שירה
בשעת קרבן: אתם
שעולתו ללומר אם
שיונו בעבודת לוי לכתן
היה הן במיתה: הם
בשלהם ללומר ששיונו
עבודתו כגון
ששירי או משורר ששיערי
אינן אלא באזהרה בלאו:
ואת אחרן ואת בניו
תפקדו חוקיהו וזמנא
ההנהגות הנהגות וזמנא
משורר היינו שומר
השערים כדכ"ה והנהגה
על השערים: ר' הירושע
ב"י חנינא ויחזק בן
דגדגא לויס היו:
(הפסח ב"ב ג')

על עסקי קול. שירה
שהוא לוי האלהים יענו
אף הם בעבודת מזבח. שירה
בשעת קרבן: אתם
שעולתו ללומר אם
שיונו בעבודת לוי לכתן
היה הן במיתה: הם
בשלהם ללומר ששיונו
עבודתו כגון
ששירי או משורר ששיערי
אינן אלא באזהרה בלאו:
ואת אחרן ואת בניו
תפקדו חוקיהו וזמנא
ההנהגות הנהגות וזמנא
משורר היינו שומר
השערים כדכ"ה והנהגה
על השערים: ר' הירושע
ב"י חנינא ויחזק בן
דגדגא לויס היו:
(הפסח ב"ב ג')

ומ"ש מי שרגלו כולה שזה וכו'. בתוספתא דכרכות פ"ה רגלו מכיס מלמעלה ומפסיע מלמטה ועוד שם אלכשטיו דגומות. ומ"ש מי שרגלו עקומה דומה למגל וכו'. בתוספתא דכרכות פ"ה פרסוהו חולנה עקומה דומה למגל. ומ"ש מי שרגלו חולנה וכו'. נכחו המוספים וכו"מ. שכן פירש הערוך על מה ששנו בבבליהא יומן בעל הפיקון שיש לו כספות הרבה. ומ"ש המקיש בקרקויו בעמ שמהלך מי שמקיש בלרכובויו בעמ שמהלך. משנה שם. מ"ש מי שהיה אטר ברגל ימינו. נמצא לעיל גבי יד: **יד ארבעה** בכל הגוף וכו'. משנה בפרק הזכר (דף מ"ד). ומ"ש הארוך ביותר הנגס והוא הקצר ביותר וכו'. משנה (דף מ"ה): הקפה והנגס ובגמרא קפה מני רבי זביד גבוה אינו והמני רב אצוה מנין שהקדימה שמתחבב בצעלי קומה וכו' אמר רב פפא בלחיה שמתחבב קנה ופירש"י לארוך הוא דק שאינו עצה לפי ארכו:

מן שמונה בעור הבשר ואלו הן הכושי וכו'. משנה שם הכושי והגזר והלנן וכו' ובעלי נגעים פהורים ובגמרא גימור וכו' סומקא גיהיא לבקן מיוולא ופי' הערוך סומקא גיהיא אלוס ביותר. ומ"ש מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער וכו' מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה איסר או יומר. הכל סוף פרק המדיר (דף ע"ה). ומ"ש בעלי הדלדולין וכו'. משנה בפרק מומין אלו:

מן ועוד יש באדם ד' מומין ואלו הן החרש והשומא. שם במשנה. ומ"ש והנכפה אפילו לימים רבים מי שרוח רעה מנעתמו תמיד או בעתים ידועים. משנה שם (דף מ"ד): נכפה אפילו אחת לימים רוח קלריה בזה עליו ופירש"י רוח קלריה רוח שד וטובר רבינו דכי היכי דנכפה אפילו אחת לימים ה"ה לרוח קלריה דמאי שאל:

מן ועוד יש באדם ד' מומין ואלו הן החרש והשומא. שם במשנה. ומ"ש והנכפה אפילו לימים רבים מי שרוח רעה מנעתמו תמיד או בעתים ידועים. משנה שם (דף מ"ד): נכפה אפילו אחת לימים רוח קלריה בזה עליו ופירש"י רוח קלריה רוח שד וטובר רבינו דכי היכי דנכפה אפילו אחת לימים ה"ה לרוח קלריה דמאי שאל:

בזמנים (דף קט"ו) אהא דמן אין חייבין עליה משום זרות וצפרק שני דיומא (דף כ"ד). ומ"ש ואין הור חייב מימה אלא על ד' עבודות בלבד וכו'. מיימאל דרב פרק שני דיומא (דף כ"ד) ואע"ג דלוי פליג ואמר אף מרומת הדשן פסק רבינו כרב והמס' יליף לה מרמב"ם ועדכסם עבודת מתנה אסן את כהונתסם והור הקרב יומת עבודת מתנה ולא עבודת סילוק ועבדסם עבודה מתנה ולא עבודה שיש אחריה עבודה ופירש"י עבודת מתנה שאמה נומן על המזבח ולא עבודת סילוק שאמה מסלק וסר מעל המזבח כגון מרומת הדשן. עבודה מתנה עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר ולא שיש אחריה עבודה כגון שמיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה אבל זריקה עבודה אחרונה שבדש וכן הקטרה בקומץ מתנה ובאצבעים ופדרים וכן ניסוך היין בכל השנה וכן הימים נבגו:

ג כיצד על הזריקה בין שזרק בפנים בין שזרק בחוץ. לאו בחוץ קאמר דהיאך ימתיב על זריקה בחוץ משום זר שעבד אלא בפנים היינו לפני לפנים ובחוץ היינו בהיכל והיי מניח אתם עבודתו שזר חייב עליהם מיתה זריקה דם בין לפנים בין לפני לפנים ופירש"י בין לפנים האותם שעל הפירות בין לפני לפנים שעל בין הצדים דיומ"כ. ומ"ש בין שהיה האה אחת מכל האיות הדם בין שהיה האה אחת מכל קרבנות המזבח. שם בבבליהא ואין לתמוה על רבינו שכבש בין שהיה אחת מכל האיות הדם למה חזר ופרט האיות קרבנות המזבח דהתם דריש מרמב"ם דהוא קרא לכל דבר המזבח ולמזבית לפירות לכל דבר המזבח לאחוי' שבע האיות שבפנים ובצמנוע ופירש"י שבע האיות שבפנים שמה על הפירות מפר העלם דבר ופר משית ואל יזה"כ. ובצמנוע שמה אחרת שמה אחרת ואל ילקח דעמך אמינא לאו דבר המזבח הוא להכי רבי לכל. ודע ששנו עוד שם בבבליהא המה במתנת העוף והמתנה יש לתמוה למה השמיט רבינו ממנה ואפשר דשמעיה ליה דככלל אחת מכל האיות הדם היא:

ד כיצד על הקטרה וכו' אפילו הפך באיברים שלא נתעבדו בצניורא. בפרק שני דשניעות (דף י"א): אמר רב הונא זר שהפך צניורא חייב מיתה וקאמר עלה בגמרא ה"ד אי ללא הפיך לא מעבד ליה פשיטא וכו' ללא הפיך בזה נמי מעבד מאי קא עביד לא לריכא דמי ללא הפיך בזה מיעבדו בתרמי שעי והשחא מעבד בחד שעתא הא קמשמע לן דכל קרובי עבודה עבודה היא: וכן אם הקפיד קטרת על מזבח הזהב וכו'. כן יש ללמוד קצת מפרק השוטט ומעלה בחוץ (דף ק"ט): אהא דמתו רבנן המקטיר כוית בחוץ חייב מתי פרס בפנים פטור ואריך עיין: ה והמסדר שני גזירי עציים על המערכה וכו':

והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחפר אחת מאצבעות רגליו. מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו. מי שהיו אצבעות רגליו קלושות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק או שחתכן והפרישן כשר. מי שרגלו כולה שוה שנמצא רוחב פם אצבעותיו כרוחב עקיבו וכאילו היא חתיכה שוה. מי שרגלו עקומה דומה למגל שנמצא פם רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאילו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו חלולה והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ ונמצא כשעומד עומד על עקיבו ועל אצבעות רגליו. המקיש בקרסוליו בעת שמהלך. מי שמקיש בארכובותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל ימינו: **יד ארבעה** בכל הגוף ואלו הן. מי שגופו גדול מאיבריו. מי שגופו קטן מאיבריו. הארוך ביותר. הנגס והוא הקצר ביותר עד שיהיו מופלגין משאר העם: **מן שמונה** בעור הבשר ואלו הן. הכושי. הלבן ביותר כמו גבינה. האדום כשני. בעלי נגעים פהורים שנשתנה העור מחמת עצמו כמו הבורק. שנשתנה העור מחמת דבר אחר כגון צרבת המכורה וזה בכלל נגעים פהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר. בעלי הדלדולין והוא שידלדל העור והבשר או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שיהיה מכל הגוף הרי זה מום: **מן ועוד יש שם באדם ארבעה מומין** אחרים ואלו הן. החרש. השומא. והנכפה אפילו לימים רבים. מי שרוח רעה מנעתמו תמיד או בעתים ידועים: **יז נמצאו כל המומין** הפוסלין בכהנים מאה וארבעים וזהו כללם. שמונה בראש. ושנים בצואר. ותשעה באזניים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העיין. ותשעה עשר בעיניים. ותשעה בחוטם. ותשעה בפה. ושלושה בבטן. ושלושה בגב. ושבעה בידים. וששה עשר באיברי הזרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה בכח הגוף וריחו. וכבר נפרטו כולן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העיין. מי שנשרו ריסי עיניו אף ע"פ שנשאר השיער בעיקרן. ומי שניטלו שיניו:

פרק תשיעי

א זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר והור הקרב יומת מפי השמועה למדו שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה והיכן הזהיר עליו זור לא יקרב אליכם. אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן. והקטרו בני אהרן. בני אהרן ולא בנות אהרן: **ב אע"פ** שהזרים מוזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות אין חייבין מיתה אלא על עבודה חמה לא על עבודה שיש אחריה עבודה. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד. על הזריקה ועל ההקטרה ועל ניסוך המים בחג ועל ניסוך היין תמיד: **ג כיצד** על הזריקה. בין שזרק בפנים בין שזרק בחוץ בין שהזהיר מיתה אהרן מכל הזיות הדם. בין שהזהיר מיתה אחת מכל הזיות קרבנות המצורע הרי זה חייב מיתה: **ד כיצד** על הקטרה. הקטיר איברים או קומץ או לבונה על המזבח אפי' הפך באיברים שלא נתעבדו וקרב שריפתן חייב מיתה והוא שהקטיר כוית. וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב משיקטיר כוית חייב. אבל המקטיר קטורת ביום הכפורים בקדש הקדשים אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא הפניו שיעור המפורש בתורה: **ה והמסדר** שני גזירי עציים על המערכה

משנה למלך

וכתב מן וע"ג דלוי פליג ואמר אף מרומת הדשן פסק רבינו כרב כו'. ובצניוראמי בתיקון הביאו מתלוותה זק בשם רבי יוחנן ור"ל ר"י מתיב ולפי זה הי"ל לפסוק כר"י: **ד הקטיר** איברים או קומץ וכו'. בגמרא (דף כ"ד): הביאו צניורא אחת דקמי' והמעלה ע"ג המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול ואע"ג בבבליהא ז' אחיא כלי דמתיב בצרמא הדשן ול':

פ"ח פו מי שדחתה בעור פניו שומא כו'. מנכרי הט"ה"ה סי' ל"ט מוכח דשומא שיש בה שיער או שומא גדול כאיסר בכל מקום שהיא בגוף הו' מוס ועיין שם במנן שמתה על רבינו דלית ליה דלא הו' מוס אלא בפנים ועיין כ"מ פ"ו מהלכות אשפות דין ו' ונלמ"מ שם: **פ"ב ב ואין** הזר חייב מיתה אלא על ד' עבודות בלבד כו'. מיימאל דרב פ"ב דיומא (דף כ"ד):